

A magyar felvilágosodás kiemelkedő alakjai

BESSENYEI GYÖRGY, BATSÁNYI JÁNOS ÉS KÁRMÁN JÓZSEF

1. *A felvilágosodás korának stílusirányzatait és irodalmi törekvéseit gyűjtöttük össze az alábbiakban. Írj mindegyikre egy-két példát a korabeli magyar költők közül!*

- a. népiesség: Csokonai Vitéz Mihály, Fazekas Mihály
- b. rokokó: Csokonai Vitéz Mihály
- c. klasszicizmus: Csokonai Vitéz Mihály, Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Báróczy Sándor, Barcsay Ábrahám
- d. szentimentalizmus: Batsányi János, Ányos Pál, Versegly Ferenc, Kármán József
- e. időmértékes verselés: Csokonai Vitéz Mihály, Baróti Szabó Dávid, Berzsenyi Dániel, Virág Benedek
- f. korai romantika: Berzsenyi Dániel

2. *A felvilágosodás ideje kedvezett a folyóiratok megjelenésének. Az alábbi felsorolás ezeket összesíti. Mutass be közülük hármat egyes szám első személyben, mintha az újságot magát szólaltatnád meg! Egy bemutatkozót mi is írtunk a példa kedvéért.*

A példában a *Pozsonyi Magyar Musa* mutatkozott be. Hasonló megoldást várunk tőled is. Foglald össze egyes szám első személyben a három kiválasztott folyóirat legfontosabb jellemzőit!

3. Kármán József kisregénye, a **FANNI HAGYOMÁNYAI** eredetileg névtelenül jelent meg. Egy szerkesztői előszó hiteti el az olvasókkal, hogy egy tragikus sorsú fiatal lány, Fanni hagyatékát adja közre az író. A korabeli olvasók valóban azt hitték, hogy egy Fanni nevű hölgy napló- és levélrészleteit kapták kézbe. Mi is idézünk belőle.

Olvasd el, majd válaszolj a felmerülő kérdésekre!

a. Fogalmazd meg a részlet alapján, mi a napló műfajának jellemzője!

A napló egyes szám első személyben íródott prózai műfaj. Bizonyos időközönként történő magánjellegű feljegyzés. Mint ilyen, rendkívül vallomásos és személyes hangvételi. Az író viszonya a különböző eseményekhez, gondolatokhoz közvetlenül tárul fel az írásban. Lelkivilágába is betekintést nyerünk.

b. Milyen stílusirányzat jegyeit figyelheted meg a szövegen? Írd össze azokat a jellemzőket, amelyek alapján felismered!

Szentszentalizmus jellemzi Fanni naplóját: személyes, vallomásos, fájdalmat, magányt fejez ki. Érzelmes hangulatú írás, amelyben a szenvedő hős a szomorúság előtt a természet idilljébe menekül. Bajait passzívan tűri.

c. Keress egy-két további példát a naplóregény műfajára!

Helen Fielding: **BRIDGET JONES NAPLÓJA**

Sue Townsend: **A 13 ÉS 3/4 ÉVES ADRIAN MOLE TITKOS NAPLÓJA**

Nógrádi Gergely: **BALHÉS BENI NAPLÓJA**

d. Te írtál már naplót? Ha eddig nem is, most készíts egy bejegyzést valamelyik napodról!

Akkor jó a megoldásod, ha figyelembe veszed a napló műfaji jellemzőit. Ez olyan műfaj, ahol kötetlenebb, egyénibb lehet a stílusod, de a helyesírásra és a nyelvhelyességre azért figyelj oda!

4. Olvasd el Batsányi János A franciaországi változásokra című költeményét! Válaszolj a kérdésekre!

a. Mire reflektál a cím?

A cím a francia forradalomra utal.

b. Milyen műfajban íródott? Sorold fel a jellegzetességeket, amiről felismerted!

A mű epigramma: rövid, tömör írás. Ebben az esetben nem bölcsességet fogalmaz meg, hanem egy felszólítást („Vigyázó szemetek Párisra vessétek!”).

c. *Hogyan tagolható a költemény? Mutasd be részletesen a szerkezetét!*

A költemény lényegében egy mondatból áll. A mondat két részre osztható. Az első részt az első megszólítás vezeti be: „Nemzetek, országok!”. Ezt követi még 3 sor. A költemény második fele a „Ti” megszólítástól veszi kezdetét. Ez a rész is 4 sorból áll összesen. A szerkezet logikája: a költő a megszólítottakat jellemzi, majd a vers végén egy felszólítás hangzik el, ami mindkét megszólítottaknak szólhat.

d. *Milyen viszony van a versbeli megszólítottak között? Mutasd be a hozzájuk fűződő költői eszközöket is!*

A két megszólított ellentétes viszonyban áll. Az *országok, nemzetek* elnyomásban élnek. Az elnyomók a *Ti* szóval jelzett másik megszólított. A rabságra utaló kifejezések: rút kelepce, kötél, vas iga. A jellemzők egymással metonimikus kapcsolatban állnak. Az elnyomók jellemzője: felszentelt hóhérok. Ez a kifejezés oximoron, arra utal, hogy a nép vezetőit egykor felszentelték, s ezzel a szentséggel élnek ők vissza zsarnokságuk által.

e. *Hogyan értelmezed a költemény utolsó mondatát?*

A felszólítás késleltetve, csak a mű végén hangzik el. Ha az elnyomottaknak szól, akkor a lírai én a párizsi forradalommal példát kíván mutatni nekik. Ha a zsarnokokhoz szól, akkor figyelmeztetésként értelmezhetjük: hasonló sorsra juthatnak, mint francia „társaik”.

f. *Milyen hangvételnél találod a költeményt? Állításodat költői eszközökkel támaszd alá!*

A vers indulatos, forradalmi hangvételnél alkotás. Az indulatra a költeményben szereplő soráthajlások (1. és 2. sor között; 3. és 4. sornál is), az erős mássalhangzókból álló alliteráció („kínos kötelében”) és az erőteljes szavak („vérét a természet kéri”) utalnak.

5. *Nézz utána, honnan ered az 1989 óta megjelenő Holmi című folyóirat elnevezése! Hogyan kötődik a magyar felvilágosodáshoz?*

Bessenyei egyik írásának tisztelegve kapta nevét a folyóirat. A *holmi* (1779, Bécs) Bessenyei összes műve közül a legterjedelmesebb – csaknem négyszáz oldalas.

„A cím vegyes tartalmú kötetet jelent, hol-mi-t. Ez a könyv megmutatja Bessenyei egész életművének, gondolkozásának s nagyon megnyerő emberi egyéniségének minden oldalát, összegezi mindazt, amit eddig csak külön-külön, eltérő funkciójú könyvekben vagy füzetekben tanulmányozhattunk.”

(Forrás: www.mek.oszk.hu)